

turalis, licet præsupponatur supernaturalis fides de illo; nam supposita fide de inferno, naturaliter sequitur eius metus: sicut comestio lazari, post eius resurrectionem, omnino naturalis fuit, licet præsupponeret aliquid supernaturale: ergo. Confr. Non potest ostendi, a quo habitu supernaturali producat hic actus; ergo non est supernaturalis. Resp. 1. neg. conf. Non est necesse, ut actus naturalis à supernaturali differat, ratione objecti formalis quod; idem enim objectum formale quod potest terminare actum naturalem, & supernaturalem: certe est sententia nostrorum valde communis, posse amari Divinam bonitatem propter se, & super omnia, actu purè naturali.

122. Unde actus Theologicè supernaturalis intrinsecè per hoc differt, quod necessariò dicat aliquam ordinationem ad beatitudinem supernam: item quòd necessariò præsupponat auxilium gratiæ, sive aliquam illustrationem, & inspirationem supernam: itemque tanquam principium effectivum præsupponat habitum infusum, vel omnipotentiam Dei specialiter, seu supernaturaliter concurrere paratam; hæc enim ratione jam habetur, quòd talis actus superet vires, & exigentiam, à totius nature creatæ. ita quoad substantiam doctrinæ sentiunt Ripalda tom. 3. l. 2. disp. 19. sec. 9. item Scotus, Molina, Arriaga, & alii apud Gornaz de penit. n. 4. 6. qui etiam rectè observat, non debere omnia esse supernaturalia, quæ ab ente supernaturali respiciuntur: certe ipsa unio hypostatica respicit humanitatem Christi naturalem, & omnes actus nostri meritorii respiciunt nostram animam rationalem, utique naturalem.

Responderi etiam potest 2. neg. ant. ad prob. neg. ant. nam metus inferni, ut propositus per cognitionem supernaturalem, seu actum fidei, & quidem propositus, ut concludens ad finem aliquem supernaturalem, seu ad gratiam, aut beatitudinem, est objectum supernaturale, saltem quoad obliquum: cum objectum voluntatis non tantum sit res, prout est in se, sed prout est in cognitione, adeoque ex parte objecti voluntatis se teneat, vel cognitio supernaturalis, vel saltem finis supernaturalis, ad quem cognitio refert objectum. vide dicta in tract. de virt. Theol. n. 31.

Ad confirm. Cum nesciamus, quinam habitus sint inter se distincti, vel identificati, non potest certò dici, à quo realiter habitus actus hic producat. Ne tamen nihil dicam, videtur mihi timor gehennæ quatenus est timor pænæ damni, posse elici ab habitu spei, quæ, sicut desiderat Deum videre, ita metuit visionem ejus perdere: quatenus autem est timor pænæ sensus, potest elici ab habitu amoris sui ordinato, quo, sicut quis perit sibi bona, etiam creatur, ordinate, & honestè, in quantum sibi congruat, ita fugit mala præter in æterna gravissima, in quantum sibi maxime noxia sunt: cui autem realiter habitus a-

mor iste identificetur, non est opus dinarrare.

ARTICULUS IV.

An Attritio sufficiat ad Valorem & Fructum Sacramenti Penitentia.

123. Decisio questionis, in articulo isto propositæ, videri potest magis propria alteri parti, seu disputationi hujus tractatus, ubi de penitentia ut sacramento tractatur, cuius pars est contritio, eaque, vel perfecta, seu ex amore amicitia erga Deum orta, vel imperfecta, seu ex metu gehennæ, vel turpitudinis peccati consideratione, elicitur. At quia utraque contritio ista est actus virtutis penitentia, de qua modò agimus, & insuper de attritione sat multa diximus, vilium est non importunum, etiam alteram statim controversiam, de ejusdem attritionis valore, & efficacia, addere, adeoque totam materiam istam absolvere.

Equidem attritionem extra sacramentum non justificare, definitum est à Tridentino sess. 14. c. 4. ubi de illa sic ait: *Quamvis sine Sacramento penitentia per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen cum ad Dei gratiam in Sacramento penitentia impetrandam disponit.* Restat ergo discutendum, an saltem attritio, una cum Sacramento penitentia, justificet, seu gratiam & remissionem peccatorum causet.

124. Dico. 1. Ad valorem, & fructum sacramenti penitentia, sufficit attritio generalis, supernaturalis, ex metu gehennæ concepta, sine actu charitatis. Dico supernaturalis; nam attritionem naturalem non sufficere definit Innocentius XI. dum damnavit hæc propositionem 57. *Probabile est, sufficere attritionem naturalem, modo honestam.* Insuper Tridentinum sess. 6. can. 2. definit, quòd ad actum penitentia salutaris necessarium sit adiutorium Spiritus Sancti: adeoque debet hic actus esse supernaturalis. Conclusionem hæc de sufficiencia talis attritionis nobiscum statuunt auctores antiqui, & recentiores communissimè, quorum aliqui in oppositam sententiam acriter invehuntur: sed nos post decreta Alexandri VII. & Innocentij XI. censuris omnibus abstinemus. Catalogum prælongum auctorum, nobiscum sententium, videre est apud Gornaz de penit. n. 446. ubi ut plurimum asserte formalia eorundem verba: nec doctorum duntaxat singularium, sed Conciliorum, saltem particularium, Cathedralium &c.

125. Huic catalogo opponere conatur alium Illustrissimus Porphyriensis Episcopus Lambertus le Drou in suo opere de *Contritione & Attritione* dissert. 4. c. 4. sed præter aliquos Gallos, aut Belgas, paucissimos adducit ex antiquioribus, saltem, qui ejus sententiam clarè defendant. Et imprimis S.

Carolus Borromeus, quo quasi triumphat, stat pro nobis; nam auctoritate 2. in instructione confessorum, titulo. *Defectus preparacionis interioris*, ait, debere confessorium supplere defectum dispositionis penitentia, inducendo ipsam ad contritionem de peccatis, ostendendo turpitudinem culpa, & gravitatem ejusdem, (cum sit contra Deum) infinitum damnum, seu pœnam æternæ damnationis &c. ut sic saltem de omnibus peccatis mortalibus sit attritus, & ipsum tunc conscientia possit absolvere. Suarezii verba tom. 4. in 3. p. disp. 15. sec. 4. n. 17. ab eodem Illustrissimo citata, sibi ab Eximio sunt allata per modum objectionis, cui ipse respondet n. 19. ubi ait, sententiam nostram esse præsertim certam: & n. 18. asserit, multos viros doctos censere, nostram sententiam esse adeo receptam, & auctoritate Tridentini munitam, ut videatur sufficiens ad tollendum morale periculum. Unde cit. n. 19. agens de moribundo, ait, cum teneri ad eliciendam contritionem, non ex præcepto penitentia, sed ex præcepto dilectionis Dei, quòd tunc obligat. De cætero Suarez tom. 4. in 3. p. disp. 20. sec. 1. n. 10. sic habet: *Sacramentum hoc habet virtutem, ad justificandum peccatorem, per solam veram, supernaturalem, & integram attritionem dispositam: & in hoc sensu efficaciam habet, ad efficiendam hominem ex attrito contritum.* Hanc conclusionem existimo hæc tempore adeo certam, ut non possit absque errore negari.

Ex reliquis auctoribus, ab eodem Illustrissimo adductis, aliqui loquuntur de penitentia, delente peccata extra sacramentum: alii loquuntur de contritione genericè sumpta: aliis non est sermo de suscipiendo Sacramento penitentia, sed de suscipiendis aliis sacramentis: alii loquuntur concionatoriè; quia textus eorum ex conditionibus adductis, quamvis etiam hic expositionem mitiorem pati possint: alii requirunt tantum aliquam dilectionem Dei, qualem Pallavicinus conatur adstruere, de qua infra: alii non sine vi trahi debent in oppositam sententiam, qui longè magis favent nostræ, de Salmeron: alii nimis excedunt; cum negent, attritionem excludere voluntatem peccandi (id quod etiam multe rationes ipsius Illustrissimi Auctoris probarent, si efficacia forent) quod non potest dici, ex dictis n. 115.

126. Alii tantum dicunt, probabile esse, quòd attritio non sufficiat, vel non omnino esse certum, quòd sufficiat: qui propterea statim ab auctore isto habentur amici; eoquòd nostram sententiam saltem in præxi adhiberi posse negare debeant, ob propositionem primam ab Innocentio XI. damnatam. At notandum est, quòd auctores, qui ante Innocentium XI. scriperunt, quamvis cæci non fuerint, non tamen omnes viderint, quòd in nullo Sacramento licet sequi sententiam probabilem, etiam quando agitur de ejus valore; unde solliciti non fuerunt de adstruenda certitudine.

Voluit Illustrissimus le Drou etiam sibi adungere Scotistas, sed cum resellit P. Epiphanius Krump ex Ordine Seraphico Reformatorem in questionibus quolibetalibus in 4. q. 2. *Summissima* a n. 22. Illustrissimus etiam Herinx ex eodem Ordine, & quidem Belga, atque Episcopus Iprensis, part. 4. tit. 4. disp. 2. n. 38. & sicut parte 2. tit. 4. de gratia disp. 5. q. 4. impugnat quosdam Lovanienfes cum Illustrissimo le Drou sententes. Comparat eruditus lector unum catalogum cum altero, & videbit ingens differimen.

127. Probatur jam conclusio 1. Tridentinum sess. 14. c. 4. de hac attritione sic habet: *Et quamvis sine Sacramento penitentia per se ad justificationem perducere peccatorem nequeat, tamen cum ad Dei gratiam in Sacramento penitentia impetrandam disponit: ergo sufficit attritio ad gratiam, seu fructum sacramenti recipiendum.* Confirmatur, & simul explicatur probatio ista. Concilium in præmio citate sessionis ait de Sacramento penitentia, quòd non parum publice utilitatis retulerit, de eo exaltiore, & pleniorè definitionem tradidisse, in qua demonstratis, & convulsis, Spiritus Sancti præsidio, universis erroribus, Catholica veritas perspicua & illustris fieret: atqui, si per verba suscipiata Concilium non intendisset, docere sufficientiam attritionis ad sacramentum, non fuisset perspicua reddita Catholica veritas, aut convulsi errores: sed e contra in errorem inducti fuissent Theologi incomparabiliter plures, qui post Tridentinum communissimè docent, & excitato textu se rite inferre existimant, sufficere attritionem dictam ad sacramentum penitentia: ergo.

128. Respondent adversarij 1. Concilium Tridentinum tantum dicere, attritionem esse dispositionem, non verò esse dispositionem proximam, aut sufficientem ad gratiam, eo serè modo, quo fides, & spes, disponunt, sed non proximè ad justificationem. Addunt iidem, attritionem saltem non disponere ad gratiam se sola; quia debet accedere etiam juxta nos confessio; hinc posse dici, debere ulterius accedere aliquem alium dolorem perfectiorem.

Sed contra est 1. Concilium docet, aliter disponere attritionem intra sacramentum, quam extra istud; hoc enim clarè colligitur ex illis particulis *quamvis, tamen*: sed attritio jam extra sacramentum disponit remotè ad gratiam, sicut omnis actus supernaturalis: ergo intra sacramentum disponit proximè. Certè juxta adversarios attritio tantum disponeret ad gratiam, si contritio charitate formata accederet: sed, hæc accedit ad attritionem, etiam extra sacramentum, tunc attritio jam disponit ad gratiam extra sacramentum: ergo non magis disponeret intra, quam extra sacramentum.

Deinde, cum attritio ordinariè homines non disponat ad contritionem; eoquòd D 3

ordinariè sistant in attritione, non video, quomodo Tridentinum universaliter dicere possit, quod attritio intra sacramentum ad gratiam disponat. Accedit, quod Concilium vocem *disponere* opponat verbis *perducere ad gratiam*: ergo, cum Tridentinum neget, quod attritio extra sacramentum hominem perducatur ad justificationem, seu gratiam, concedat autem, quod intra sacramentum ad gratiam disponat, clarè datur intelligi, quod velit, attritionem intra sacramentum perducere ad gratiam, seu ad hanc proximè disponere.

129. Contra est 2. Concilium loquitur de attritione, ut de parte sacramenti, ut patet ex c. 3. *ejusdem sess. 14.* ubi contritionem (quam deinde primùm c. 2. distinguit in perfectam, & imperfectam) ait esse partem sacramenti: adeoque intelligit utramque esse partem sacramenti, ut est clarum: non autem loquitur de fide, tanquam de parte, imò expresse negat, hanc esse partem sacramenti: ergo in primis habetur, quod non sit paritas cum fide: deinde habetur, quod Concilium, loquens de attritione, loquatur de dispositione proxima; quia partes sacramenti utique causant proximè gratiam: adeoque attritio est dispositio, si-mulque causa: sicut in aliquorum sententia accidentia disponunt ad substantiam, eamque etiam producant.

Siclicet attritio est dispositio, quæ simul est pars complexi, requisita ad gratiam causandam: sicut sicut primus gradus homogeneus est dispositio ad gradum septimum, vel ad complexum septem graduum, quod complexum est requisitum ad productionem ignis, & cuius complexi etiam primus gradus est pars: vel sicut una pars itineris est aliquando dispositio ad alteram partem, vel totum iter, ut, si quis cat-hine Neoburgum, ut ibi socium itineris accipiat, cum quo deinde totam reliquam viam conficiat; sic enim suo modo attritio est dispositio ad confessionem, & absolutionem, in forma, dicitur responsum, attritio est dispositio, & simul pars complexi requisita ad gratiam causandam, omittit non est simul pars, nego. Quod autem Concilium dicat potius *disponere*, quam *causare*, fors ratio est; quod attritio possit esse sine reliquis concavis, & tunc non causare: vel quia hominem rite disponit ad absolutionem, quæ est ultima pars totius causæ, qua posita statim causatur gratia.

Contra est 3. Tridentinum ait, attritionem disponere ad gratiam intra sacramentum, sicut ait, coneritionem perfectam justificare extra sacramentum: sed hæc justificatio proximè: ergo illa proximè disponit: & certè auctores nostri omnes intelligunt textum Tridentini de proxima dispositione. Quod additur de confessione, plus non probat, quam attritionem non disponere ad gratiam extra sacramentum: non autem probat, debere intra sacramentum accedere alium perfectiorem dolorem. Neque dicant adversarij, etiam Concilium docere,

quod confessio disponat ad gratiam, quæ tamen sola ad gratiam non disponit. Resp. enim, confessionem disponere ad gratiam se sola in sua linea, sive in linea confessionis (non enim requiritur adhuc alia confessio) adeoque etiam attritio dicenda est disponere ad gratiam se sola in genere doloris, ita ut non requiratur alius dolor.

Respondent 2. Tridentinum *ess. sess. 14. c. 4.* de attritione tantum dicere: *Ad Dei gratiam in sacramento penitentiae impetrandam disponit*: adeoque non disponere immediatè ad gratiam, sed tantum ad ejus impetrationem. Sed contra est. *Impetrare* juxta Calepinum significat idem, ac *obtinere*: & sic etiam vulgò dicimus: *Hic supplicet meretur impetrare gratiam*: ergo dispositio, ad impetrandam gratiam, est etiam dispositio ad gratiam, seu ejus obtentionem, & hæc ipsa dispositio est impetratio: adeoque attritio intra sacramentum non est tantum dispositio ad impetrationem, in sensu adversariorum qui per impetrationem videntur velle intelligere tantum petitionem gratiæ: sed est dispositio immediata ad ipsam gratiam.

130. Respondent 3. Concilium loquitur non de attritione ex metu gehennæ, sed de attritione ex amore Dei, non valde intenso, quæ ideo dicitur contritio imperfecta. Contra est 1. Patet cuique legenti contextum Concilij, istud expresse loqui de dolore ex metu gehennæ. Contra est 2. Concilium loquitur de ea attritione, quam Lutherus dicebat facere hominem hypocritam: at hoc ille non dicebat de amore Dei imperfecto, seu non intenso, sed de attritione ex metu gehennæ, turpitudine, vel damnis peccati, concepta, ut patet ex verbis Lutheri, citatis à Bellarmino *tom. 3. controv. 4. de sacr. penit. l. 1. c. 6.* sic enim habet Lutherus *serm. de penitentia, habito anno 1517. Contritio duplici via paratur. Primò per discussionem, collectionem, detestationem peccatorum, qua quis (ut dicitur) recogitat annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum suorum gravitatem, damnum, fedtatem, multitudinem, deinde amissionem æternæ beatitudinis: ac æternæ damnationis acquisitionem, & alia, qua possunt tristitiam, ac dolorem excitare. Hæc autem tristitia facit hypocritam, imò magis peccatorem; quia solum timore præcepti, & dolore id facit: & tales omnes indignè absoluntur: quæ sunt ipsissima ferè verba, quæ à Concilio damnantur. Contra est 3. Concilium loquitur de illa attritione, quam nominavit donum, & impulsium Spiritus S. atqui ita nominavit attritionem nostram: ergo.*

131. Respondent 4. Tridentinum non loqui de attritione procedente ex eo metu, tanquam motivo, sed procedente ex eo quomodocunque, e. g. tanquam ex actu imperante, vel tanquam ex occasione cœcæ, cumque ex eo metu procedat tali aliquo modo etiam contritio elicitæ ex amore Dei: hinc (ajunt) metus ille potest dici concipiens,

piens, & contritio elicitæ ex amore Dei potest dici concepta. Habet se scilicet timor, sicut fera, vel acus, qua inducitur filium, vel linum in pannum, vel corium, quæ est similitudo S. Augustini *tr. 9. in epist. 1. S. Joann. ante medium*. ubi sic scribit: *Sicut videmus per feram introduci linum: quando aliquid sinitur, fera prius intrat: sed, nisi exeat, non succedit linum: sic timor prius occupat mentem, non autem ibi remanet.* Quare verba Concilij possunt exponi de contritione ex amore Dei, quæ tantum orta sit ex metu pœnæ, tanquam ex occasione, vel actu imperante.

Sed contra est 1. Concilium, ut jam dictum, loquitur est de ea attritione, de qua loquebatur Lutherus, sicut quoad substantiam, seu objectum formale motivum; alias cum non damnasset: atqui Lutherus locutus est, non de attritione inducente charitatem, sed de attritione tantum concepta ex motivo gehennæ, nam hæresarcha hic ait, quod illa attritio faciat hominem hypocritam, quæ paratur recogitando annos suos in amaritudine animæ suæ, ponderando peccatorum gravitatem, damnum, fedtatem, multitudinem, amissionem æternæ beatitudinis, & incursum reatum æternæ damnationis, quibus in verbis nulla fit mentio amoris sequentis: ergo nec Concilium loquitur de contritione metuum sequente, & ex amore elicitæ. Contra est 2. Hæc ratio timor non haberet majorem vim intra, quam extra sacramentum; quia, si timor extra sacramentum inducit charitatem in animam, jam eam justificat: potest autem etiam extra sacramentum inducere charitatem, quatenus potest imperare actum contritionis, e. g. quando quis in periculo mortis non habet copiam confessarij: atqui Tridentinum majorem vim tribuit timori intra, quam extra sacramentum: ergo.

132. Respondent 5. esse per se clarum, quod charitas necessaria sit ad omnem penitentiam; hinc necesse non fuisse, ut ejus mentio à Concilio fieret. Sed hoc est audaciùs dictum; si enim hoc est ita clarum, cur auctores communissimè docent contrarium: & quidam etiam sat acriter in oppositam sententiam invehuntur? Imò Inquisitio Hispana (ut habet Gormaz de penit. n. 446. in suo catalogo ad litteram l.) damnavit asserentes, quod confessio, ex solo pœnarum metu facta, sit invalida, & prohibuit asseri, quod attritio sufficiens ad confessionem tantum sit illa, quæ propter Deum summè dilectum est elicitæ, sed tamen cum debili voluntatis conatu, sive, quæ non est intensa: item prohibuit asserere, quod attritio propter pœnas gehennæ tantum, & non propter Deum summè dilectum elicitæ, sit insufficientis ad sacramentum.

133. Prob. concl. 2. Si non sufficeret hæc attritio, tunc error iste esset summè perniciosus, utpote ex quo sequeretur, quod essent invalidæ innumerae confessiones, & perirent innumerae animæ, quæ alium do-

lorem non asserunt, nec asserere docentur: ergo debuisset Tridentinum Concilium, vel Summus Pontifex, eum convellere, atque rejicere: atqui nihil minus est factum: ergo. Confirm. Ut refert Platelius *part. 5. seu ultima posthum. c. 6. n. 719.* nostra sententia fuit accusata apud Innocentium XI. at Pontifex, quamvis damnaverit propositionem asserentem, sufficere attritionem naturalem, tamen istam non damnavit; licet sciret, eam in praxin reduci: nec minùs hucusque alij consecuti Summi Pontifices sciverunt, nostram sententiam in praxi adhiberi, quin unquam contraxerint. Quis autem credat, errorem summè noxium, tamdiu, id est, per plures centenos annos à Vicariis Christi permitti? imò quis credat, Deum benignissimum permittere, ut graffetur in Ecclesia sua pestilens salitas cum pernicie innumerabilium Christianorum?

134. Probatur conclusio 3. Sacramentum penitentiae est sacramentum mortuorum, & sacerdotes absolutione sua, non tantum declarant, peccatores esse absolutos à Deo, sed ipsi verè absolunt: ergo non requiritur ad illud dolor ex amore Dei super omnia. ant. est certum ex Tridentino *sess. 14. c. 6.* ubi sic definit: *Quamvis autem absolutio sacerdotis alieni beneficii sit dispensatio, tamen non est solum nudum ministerium, vel annunciandi Evangelium, vel declarandi remissa esse peccata: sed ad instar actus judicialis, quo ab ipso, velut à iudice, sententia pronunciat: quæ iterum definit eadem sess. can. 9. de penit.* ergo non supponitur ante absolutionem peccata jam remissa.

Idem docent Summi Pontifices, & SS. Patres, dum dicunt, sententiam Petri, vel sacerdotis, præcedere sententiam cæli: item à sacerdotis absolutione pendere (sæpe salutem peccatoris, ut tradit Julius Papa. C. si presbyter. 26. q. 6. & Cælestinus C. Agnovimus. 26. q. 6. ubi hi Pontifices sacerdotem, qui non absolvit penitentes in articulo mortis, vocant crudelem, & ream animarum pereuntium.

135. Tandem ipsa Christi Domini verba Joann. 20. v. 23. hoc inferunt; sic enim ait: *Quorum remisistis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Hinc etiam Clerus Gallicanus an. 1700. in sua declaratione de dilectione Dei, in penitentia sacramento requisita ait: *Ne quis putet, in utroque sacramento (loquitur etiam de baptismo) requiri ut præviam contritionem eam, quæ sit charitate perfecta, & quæ cum voto sacramenti, antequam actus suscipiatur, hominem Deo reconciliet: quibus in verbis aperte supponitur, ad sacramentum penitentiae nihil prævium esse debere, quod hominem jam justificet. Consequentia, seu quod non requiratur dolor ex amore Dei super omnia, patet ex infra dicendis à n. 205. ubi probabimus, contritionem, ex amore Dei super omnia elicitam, jam ante receptionem sacramenti justificare, seu vivificare, & hinc non*

non esse necessariam ad sacramentum mortuorum, quod confert vitam animæ, adeoque non necessariò supponit, eam prius jam collatam.

Confr. In lege gratiæ facilis est remedium peccati, quam fuerit in lege naturæ, vel scripta: atqui juxta adversarios, non esset remedium facilis; quia necessitati contritionis accederet onus grave confessionis: ergo. Adde sub finem verba Ariagæ tom. 8. de penit. disp. 36. n. 34. ubi sic habet: *Non desunt, qui dicant, probabile esse, attritionem non sufficere in sacramento ad ejus effectum: hoc tamen mihi adeo evidenter falsum videtur; cum intelligenti latine contrarium clarissime constet ex definitione ejusdem Tridentini sess. 14. c. 4. ut illis verbis satis audeam dicere: Totus mundus non facit mihi contrarium probabile: quibus hic auctor mentem tuam satis efficaciter exprimit.*

136. Dico 2. Practicè licitum est, accedere ad sacramentum penitentiae cum attritione. ita auctores plurimi communissimè, exceptis quibusdam Belgis, & Gallis. Notò autem, ab Innocentio XI. inter 67. propositiones primo loco damnatam fuisse hanc: *Non est illicitum, in sacramentis conferendis, sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi. Hinc sententia probabilis tantum utendum non est in collatione baptismi, ordinis sacerdotalis, aut Episcopalis.* Igitur, ut nostra sententia, quæ versatur circa dolorem requisitum ad valorem sacramenti penitentiae, possit licitè adhiberi in praxi, debet, vel alius perfectior, & tutior dolor, non posse haberi, vel certè sententia ipsa plusquam probabilis esse.

Equidem fors dici posset, non posse universaliter haberi dolorem illum perfectum, ex puro Dei amore, saltem eum moraliter sperari non posse ab omnibus, rutilis, militibus, gravibus peccatoribus, adeoque debere sufficere dolorem inferiorem: nec relinqui in hoc casu tutiorem; cum id non relinquatur, quod ob moralem impossibilitatem haberi, vel eligi non potest. Sed replicari fors posset, saltem eos non posse adhibere dolorem hunc imperfectum, quibus non ita difficile esset elicere alterum perfectiorem: alios autem saltem conari debere, ut dolorem perfectiorem eliciant: quamvis iterum reponi posset, verosimilius Christum, omnia ad sacramentorum valorem necessaria, æqualiter instituisse pro omnibus: adeoque, si contritio perfecta non sit necessaria omnibus, eandem neque fore necessariam aliquibus. Sed, quidquid de hoc sit, omiſſa hac responsione, dico, nostram sententiam esse moraliter certam, & non tantum probabilem.

137. Probatur. Illa sententia debet censerī moraliter certa, quæ ex Ecclesiæ doctrina, ac praxi, aliisque principiis certis, ita deducitur per discursum Theologicum, ut ostendatur, principia illa stare non posse,

quin sententia illa subsistat: & maxime ipsa simul rite solvat, quæ in oppositum obijciuntur: atqui ita se habet sententia nostra: ergo. ma. videtur innegabilis; si enim talis sententia non excludit prudens dubium; nulla excludit. Certè nulla est sententia, exceptis fidei dogmatibus, cui non se opponat unus, aut alter auctor: adeoque, si dicta non sufficiunt ad moralem certitudinem, nulla sententia Theologica, exceptis articulis fidei, erit moraliter certa. Sanè teste Viva trutin. Theol. p. 2. proposit. 1. n. 26. à Sacra Congregatione responsum est an. 1682. 23. Sept. (adeoque post decretum ab Innocentio XI. editum an. 1679.) Diacæsi Hispani, interroganti, an liceret illo oleo benedicto infirmos ungere, cui sæpius esset oleum non benedictum affusum, singulis quidem vicibus minus, sed simul sumptum copiosius, responsum est, inquam, id licere; quamvis enim multi negarent, tale oleum esse materiam securam, tamen sententia asserens erat moraliter certa, ex praxi scilicet Ecclesiæ: ergo.

138. Probatur jam etiam minor. In primis praxis communissima Ecclesiæ in Germania, Hispania, Italia, aliisque regionibus nostræ sententiæ est conformis: imò Alexander VII. in suo decreto edito 5. Maji. a. 1667. quod exhibet la Croix l. 6. p. 2. n. 875. de nostra sententia sic ait: *Quæ hodie inter scholasticos communior videtur, item eadem sententia per plura jam sæcula toleratur à Pontificibus, qui tamen, ut supra n. 133. jam dictum, deberent se ei opponere, si esset morale periculum tot sacrilegarum confessionum, & perdendarum animarum.* Et quamvis Galli, aut Belgæ aliqui velint, requiri aliquem amorem Dei super omnia, tamen minimè universaliter eum petunt; nam in primis Conventus Cleri Gallicani loco n. 125. citato tantum petunt, ut penitens incipiat diligere Deum, tanquam omnis iustitia fontem: & plures non petunt aliquam dilectionem Dei, super omnia, sed tantum aliquam inchoatam, de qua re infra.

Dein ex Tridentino, & aliis rationibus, ita stabilivimus nostram sententiam, ut probaverimus, doctrinam illius Concilii absque nostra conclusione stare non posse. Quod insuper roboratur ex eo, quod communissimè auctores doctrinam Tridentinam, ad nostrum modum exponendam judicent: nec auctores tantum privati, sed Concilia provincialia, Catechismi editi jussu Episcoporum, & Cardinalium, ipsius Gregorii XV. ante Pontificatum, item Inquisitio Hispana, &c. ut videre est in catalogo Patris Gormaz de penit. n. 446.

139. Adversariorum etiam responsiones sufficientissimè refutavimus: imò quorundam antiquorum, e. g. Magistri, Sententiarum, fundamentum omnino jam subsistere nequit; cum ideo amorem Dei requisiverint, quod putaverint, absolutionem esse tantum declarationem remissarum per contritionem culpæ. Sed hoc adhuc magis

gis patebit, quando infra à n. 206. ostenderimus copiosè ex Tridentino, & Pontificum definitionibus, quemlibet actum amoris Dei, etiam non intentum, jam extra sacramentum justificare.

Argumenta autem adversariorum quod attinet, quam bene (& an non clarè) simus ea solvuri, judicium esto ejusque non preoccupari opposita opinione. Hinc istam assertionem de sufficientia attritionis in sacramento Gormaz de penit. n. 472. dicit esse certam. Cardenas in crisi Theol. ad 1. prop. ab Innoc. XI. prohib. dissert. 2. c. 6. n. 29. a. n. 61. ait, esse omnino certam, & indubitabilem. Suarez tom. 4. in 3. p. disp. 20. sec. 1. n. 10. ait, esse adeo certam, ut non possit absque errore negari. Viva p. 2. trut. Theol. in proposit. 1. n. 22. ait, esse moraliter, ac practicè certam. His accedunt plurimi alii, quibuscum etiam nos hanc sententiam moraliter certam esse asserimus.

140. Dico 3. Sufficit etiam ad valorem, & fructum sacramenti penitentiae, attritio cognita ut talis: nec requiritur contritio existimata. ita communiter auctores, qui nobiscum priorem conclusionem defendunt. Prob. Sufficit actus penitentiae, à Christo institutus: sed talis etiam est attritio cognita ut talis: ergo. Confirmatur. Existimatio illa falsa non daret majorem efficaciam attritioni, sed ad summum excusaret à transgressionem præcepti, si eliceret aliquod præceptum eliciendi contritionem: adeoque, si contritio verè talis esset necessaria necessitate sacramenti, tunc, qui eliceret attritionem, existimans tamen, se elicere contritionem, non quidem peccaret in ea hypothesi: ac sacramentum validum non reciperet; quæ enim de necessitate sacramenti sunt, re ipsa adesse debent; alias enim, si quis bona fide putaret, aliquem liquorem esse vinum, qui non est vinum, validè in eo consecraret: & similiter in aqua tantum existimata validè baptizaret: quod nemo docet.

Unde existimatio illa in casu nostro non prodest, sicut non prodesset, si quis putaret se habere attritionem supernaturalem, haberet autem tantum naturalem: vel sicut non prodesset extra sacramentum, si quis putaret, se habere perfectam contritionem, revera autem eam non haberet; nec enim talis homo per suam existimationem justificaretur: ergo non videtur, ad quid necessaria sit ea existimatio: cum enim, ut probatum est, non requiratur necessitate sacramenti vera contritio, neque requiretur ea existimatio. Sed neque requiritur talis existimatio necessitate præcepti; quia tale præceptum dari, nulla ratione potest probari: ergo nullo modo requiritur.

141. Collige 1. etiam ad confessionem moribundi validam, sufficere per se attritionem. ita Suarez citatus supra n. 125. Illiung. 11. 6. disp. 6. n. 32. & apud eum Beccanus, Connec. Layman, Fagandez, Salas, Turrianus, Lugo, Dicalillo, & alii. Ubi tamen nota. Aliqua sunt necessaria nec-

cessitate præcepti: alia verò necessitate sacramenti: & si hæc posteriora, sive scienter, sive ignoranter, omittantur, sacramentum est invalidum, ut dictum n. præcedente: priora verò, si scienter omittantur, causant novum peccatum, & si hoc sit grave, tunc consequenter, seu argutivè, sacramentum penitentiae est invalidum: at, si ex invincibili ignorantia tantum omittantur, seu ex impotentia, sacramentum est tamen validum: e. g. necessaria necessitate præcepti est expositio omnium gravium peccatorum: at, quando moribundus jam loqui non potest, modo signis utcumque confiteatur, validè absolvitur, si dolor internus, & cætera adsint.

142. Jam contritio perfecta à quibusdam antiquis dicebatur moribundo necessaria necessitate præcepti, scilicet charitatis erga seipsum; eo quod homo obligetur, in eo articulo consulere suæ salutis modo securissimo. Et quidem etiam Suarez tom. 4. in 3. p. disp. 15. sec. 4. n. 19. docet, teneri aliquem in articulo mortis, ad contritionem eliciendam: ac non docet, teneri vi præcepti penitentiae, sed vi præcepti charitatis; unde addit, quod si quis elicerit tunc actum charitatis, seu amoris Dei super omnia sine dolore, is non amplius teneatur ad actum contritionis. Hinc non fat bene citatur à quibusdam, quasi diceret, ad confessionem in articulo mortis necessariam esse contritionem perfectam. Imò ibidem docet, quod si quis bona fide cum attritione confessus fuerit, talis validè sit absolutus: quod si quis autem scienter non elicerit contritionem, eo ipso peccaverit, consequenter nec attritionem requisitam, scilicet excludentem omne peccatum, tunc habuerit.

Ex quibus omnibus conficitur, etiam juxta memoratos quosdam auctores antiquos, ad confessionem moribundi, non ex necessitate sacramenti penitentiae, imò neque ex necessitate præcepti, spectantis ad penitentiam, sed ad summum ex necessitate præcepti, spectantis ad charitatem, seu amorem sui ordinatum, teneri moribundum ad contritionem eliciendam, quatenus tunc tenetur, majori cura suam salutem procurare. Ubi tamen addendum; non præcipi etiam pro tunc curam omnino summam suæ salutis, sed moralem; alias teneretur homo ad repetendam tunc sæpius contritionem, ne scilicet falsus sit sua existimatio: item teneretur ad repetendam confessionem; cum forte prior non valida fuerit ex variis causis &c. hæc autem essent onera nimis gravia, quæ non probantur.

143. Quamvis autem dicta obligatio, procurandi suam salutem modo securiori, in articulo mortis non obligaret, daretur tamen in eo casu, saltem sæpius ex alio capite, obligatio eliciendi contritionem; nam ex propositionibus, ab Innocentio XI. damnatis, maxime quinta, sexta, & septima, certum est, nos sæpius teneri, elicere actum charitatis erga Deum: & auctores

communissimè tradunt, teneri hominem ad eliciendum in articulo mortis actum amoris, seu charitatis: cum autem à peccatore, suorum peccatorum, praesertim nondum delectorum, memor, elici nequeat actus amoris Dei super omnia, quin simul de ijs eliciatur dolor, seu contritio, ut expediti patet, debet tunc elici actus contritionis: cum insuper saepius accidat, ut moribundus non eliciat actum amoris Dei super omnia, antequam confiteatur, vel saltem, antequam se suaque disponat, & ordinet ad confessionem, necesse erit, ut tunc contritionem perfectam eliciat: praesertim, si prudenter timeat, quòd vel ob periculum amentiae, vel defectum virium, ob viciniam mortem, aut similem rationem, postea non sit eliciturus actum amoris Dei, seu charitatis: verum hæc, ut patet, non per se, sed per accidens se habent ad confessionem.

144. Collige 2. nullam necessariam esse intensionem, aut durationem attritionis; quia qualibet, etiam remissa, jam est verè dolor retractivus, habetque ea, quæ à Tridentino requiruntur: estque eadem ratio de attritione, quæ de contritione, de qua infra probabimus, eam non debere esse intensionem, aut diutius durantem. Sed neque ad attritionem per se requiritur distincta recogitatio peccatorum; nec enim, ut habeatur vera attritio, debet ea cadere singillatim super quodlibet peccatum, sed sufficit consueta memoria peccatorum. Quia tamen attritio extra sacramentum non justificat, & ad hoc sacramentum opus est diligenti examine conscientiae, saltem, quando id fieri potest, regulariter ad attritionem, ut justificet: requiritur recogitatio peccatorum, ratione confessionis peragendæ. Quæ autem hucusque dicta sunt, de attritione ex metu gehennæ, eadem extendenda sunt ad attritiones alias, ex turpitudine peccati, & similibus motivis elicitas.

Collige 3. attritionem ex metu poenarum temporalium, ab homine intelligendam, non esse sufficientem ad sacramentum; quia, saltem regulariter, talis attritio est tantum naturalis. Dein non excludit voluntatem peccandi, saltem peccatis internis; cum peccata interna humanis iudiciis sint prorsus incognita: eam tamen exclusionem Tridentinum definit esse necessariam ad sacramentum. At verò attritio ex metu poenarum temporalium, ut à Deo intelligendam, probabiliter sufficit, ut defendunt Suarez, Lessius, Granada, Reginaldus, Lugo, Leander, & alij plures, quos citat, & sequitur Gormaz *disp. 6. de poenit. n. 434*, hic enim metus potest, excludere omnem voluntatem peccandi; cum Deus inspector cordium sit. Dein Tridentinum *sess. 14. c. 4.* ait de attritione: *Quæ... vel ex gehenna, & poenarum metu concipitur*: ergo per poenas probabiliter intelligit poenas distinctas à gehenna, sed à Deo intelligendas. Illerius *ibidem* Concilium adducit exemplum Ninivitarum, qui metu suppliciorum

temporalium, eversionis urbis &c. fuere compuncti. Quia tamen hæc opinio non videtur habere principia omnino certa, eique plures contradicunt, patroni autem ejus eam tantum ut probabilem defendunt, licet in praxin deduci non possit; cum attritio ad sacramenti valorem pertineat, ita Gormaz *loc. cit.* & Cardenas in *propositiones ab Innocentio XI. damnatas dissert. 2. c. 6. n. 70. 71. & 72.*

ARTICULUS V.

Solvuntur Objectiones ex Concilio Tridentino.

145. **O**B. 1. Concilium Tridentinum *sess. 6. c. 7.* ait: *Fides, nisi ad eam spes accedat, & charitas, neque univ. perfecte cum Christo; neque corporis ejus vivum membrum efficit*: ergo non datur justificatio sine charitate. Confirm. Idem Concilium *ibidem* docet, quòd justificatio sit renovatio interioris hominis, per voluntariam susceptionem gratiæ, & donorum: sed, qui non amat Deum, non suscipit voluntarie gratiam, & dona Dei: ergo. Resp. dist. gratiam non datur justificatio sine charitate habituali. conc. conf. non datur sine charitate actuali. neg. conf.

Eo loco immediate præmittuntur hæc verba: *Hæc omnia simul infuso accipit homo, per Jesum Christum &c.* ergo sermo est de charitate infusa, seu habitu ejus infuso; nam notanda est particula *simul*; actus enim isti non necessariò dantur simul, sed tantum habitus. Jam, quando quis attritus confitetur, eoispo acquirit habitum charitatis, & justificatur: & in hoc sensu, ex attrito fit contritus, ut habet commune proloquium: quod ipsum utique aliter intelligi nequit; non enim attritio, quæ ex intrinseca tendentia differt à contritione, unquam fiet contritio: neque etiam, qui prius elicit attritionem, postea in sacramento semper eliciet contritionem; hæc hoc minime fieri experientia probat. videatur Gormaz *de poenit. n. 258.* Ad confirm. neg. mi. qui enim liberè atteritur ea intentione, ut accedente confessione recuperet gratiam, & amicitiam Dei, utique liberè eas recipit.

146. **O**B. 2. Concilium Tridentinum saepe docet, nec intra sacramentum justificari hominem sine contritione: ergo. Confirm. Tridentinum *sess. 14. c. 4.* adducit exemplum Ninivitarum: sed isti elicerunt contritionem: ergo. prob. mi. isti justificationem consecuti sunt extra sacramentum: ergo debuerunt elicuisse contritionem. Resp. dist. ant. Tridentinum docet, non justificari hominem sine contritione perfecta, quam imperfecta, quam etiam vocat attritionem. conc. ant. & neg. quin imò *sess. 14. c. 1.* tantum dicit, penitentiam

lapis semper fuisse necessariam: quando autem *ead. sess. c. 4.* dicit, motum contritionis semper fuisse necessariam, loquitur tantum de contritione in genere, ut est manifestum; nam postea primum distinguit contritionem in perfectam, & imperfectam.

147. **A**d confirm. Resp. neg. min. ad prob. neg. ant. Non dicit Concilium, Ninivitas fuisse justificatos, sed tantum fuisse misericordiam consecutos, quatenus Deus non intulit supplicia temporalia, quæ fuerat minatus: possunt autem etiam peccatores, juniis, & precibus, impetrare hæc à Deo misericordiam: eumque dicat Concilium universaliter de Ninivitis, eos misericordiam impetrasse, vel consecutos fuisse, vixque credibile sit, omnes justificatos fuisse, videtur ea misericordia tantum fuisse aversio poenarum temporalium. vide etiam *font. 3. v. 10.* Catechismus quidem Tridentini *de sacramento penitentiae, titulo. Contritionis propriæ vis, & efficacia*, ait de Ninivitis, *vide, muliere peccatrice, & S. Petro simul: Qui omnes plurimis lacrymis, Dei misericordiam implorentes, peccatorum veniam impetraverunt*: verum istud omnes non videtur sumendum strictè distributive, sed accommodè, non de omnibus, sed pluribus: vel per veniam non videtur intelligenda justificatio, sed tantum remissio aliqua poenarum.

Quodsi tamen quis contendat, Ninivitas strictè justificatos fuisse, dicere debet, eos postea progressos fuisse ad actum perfectæ contritionis, quem sibi ipsis ex eodem metu poenarum imperare potuerunt, ut dicitur *n. 36.* Non tamen ideo Concilium ad sacramentum confessionis petiit hunc dolorem perfectum, sed tantum priorem; alius esset necessarius ad sacramentum penitentiae talis dolor, qui jam extra sacramentum justificaret (nam extra sacramentum Ninivitas justificati fuissent) quod omnino est falsum.

148. **O**B. 3. Ad sacramentum penitentiae requiritur idem dolor, qui necessarius est ad susceptionem sacramenti baptismi: atqui ad susceptionem sacramenti baptismi non sufficit dolor ex metu gehennæ: sed vi Tridentini Concilii requiritur dolor ex dilectione Dei: ergo. prob. ma. ex eo, quòd peccata post baptismum admissa requirunt difficiliorem curationem, quam peccata antecellum patrata; unde etiam Tridentinum *sess. 14. c. 2.* ait, quòd penitentia à SS. Patribus vocetur *laboriosus quidam baptismus*. prob. etiam mi. ex Tridentini *sess. 6. c. 6.* ubi dicitur de preparantibus se ad baptismum: *Illamque Deum tanquam omnium iustitia fontem diligere incipiunt*: ergo requiritur dilectio Dei.

Responderi potest 1. cum Platelio *p. 5. seu posthuma. c. 6. n. 673.* ac aliis. Concilium tantum dicit, dilectionem illam elici: an autem necessario eliciatur, vel an id tantum ordinariè contingat, non definit. Quamquam autem Concilium etiam dicat, peccatorem moveri *adversus peccata* . . .

per eam penitentiam, quam ante baptismum agi oportet: non tamen dicit, penitentiam agi oportere ex omnibus motivis ibi assignatis; nam, si omnia ibi enumerata essent necessaria, necessitate sacramenti penitentiae, vel ad fructum baptismi, etiam foret necessarius timor servilis; cum Concilium ibi etiam dicat; peccatores concuti timore Divinæ justitiæ: quod Platelius *cit. n. 673.* ait, esse, certò falsum: Haunoldus autem *l. 4. v. 4. n. 991.* ait, non posse congruè dici; alius siquis immemor poenarum, ex solius beatitudinis desiderio, imò ex amore charitatis, veller Deo reconciliari, justificationem non obtineret. Juxta hæc responsum neg. min. ad prob. neg. conseq.

149. Responderi potest 2. cum pluribus recentioribus, Concilium ibi assignare plura motiva, ex quibus disjunctive accipis possit elici dolor sufficiens, hoc est, ex quolibet eorum, quin necesse sit, dolorem elicere ex omnibus; alius, ut jam dictum, necessitate sacramenti penitentiae, vel ad fructum baptismi, esset necessarius timor inferni: quod non est admittendum. Et hæc responsio habet fundamentum in eo, quòd Concilium ibi addat: *Ac propterea movetur adversus peccata per odium aliquod, ac detestationem*; dicendo enim aliquod, videtur tantum indeterminatè requirere aliquem dolorem ex aliquo illorum motivorum. Unde neganda est mi. & ad hujus prob. neg. conseq. vel ea dist. requiritur determinatè, & necessario dilectio Dei. neg. conf. requiritur tantum indeterminatè, conc. conseq.

150. Responderi potest 3. cum Esparza *l. 10. q. 89. n. 4.* Haunoldo *l. 4. v. 4. n. 991.* & Illung *tr. 6. disp. 6. n. 33.* ac aliis. Permissio etiam, quòd Concilium ibi loquatur de necessariis ad sacramentum, non tamen requirit, quòd exigat actum charitatis Dei super omnia; quia tantum exigat dilectionem Dei initialem, & quasi participativam, qualis est quilibet actus virtutis, ut ait Esparza *loc. cit.* citans Angelicum, qui *in 3. disp. 26. q. 2. a. 2. ad 3.* ait: *Omnes alia virtutes participat aliquid à charitate, scilicet desiderium summi boni, propter quod operantur.*

Quod confirmat Haunoldus *loc. citat.* ubi citat illud *Ecclesiastici 1. v. 16.* *Initium sapientia timor Domini.* & Illung *loc. cit.* citans illud *Ecclesiastici 25. v. 16.* (quod magis ad rem esse videretur) *Timor Dei initium dilectionis ejus.* Ubi timorem servilem, seu timorem poenarum intelligi docet S. Thomas *2. 2. q. 19. a. 8. ad 1.* dicens: *Timor, qui est initium dilectionis, est timor servilis*: & tamen timor strictè loquendo, nec sapientia, nec dilectio est, nisi per aliquam participationem, seu non est, nisi via, & medium ad illam, sive inchoatio aliqua extrinseca: non verò intrinseca, sicut undamentum est pars intrinseca, & initium domus: sed timor potius se habet, sicut convectio nec-